

SÍK SÁNDOR ÉS A MAGYAR CSERKÉSZPEDAGÓGIA

I.

„... Mindenki feküdt; néha kiáltott közbe a csendbe egy kukik vagy egy vércse. Én Sík tanár úrral beszélgettem nyelvekről és nemzetekről és hogy mi szeretnék lenni. Háromnegyed 12-kor lefeküdtünk.”

1915 nyarán írta e mondatokat naplójába a tizenhárom éves *Szerb Antal*, a pesti piarista gimnázium cserkészcsapatának táborában, az egyik éjszakai őrségállás emlékeként. A tábor parancsnoka *Sík Sándor* volt, aki nemrég, 1911 szeptemberében került mint fiatal tanár a rend pesti gimnáziumába. Az első hazai cserkészcsapatok egyikeként alakította meg a kegyesrendi gimnazistákét, s fiatalos lelkesedéssel vetette magát az ekkor éledező hazai cserkészmozgalom szervezésébe.

„A cserkészlet nevelő értéke”

1908-ban adta közre a cserkészlet megindítója, az angol *Robert Baden-Powell* hamarosan népszerűvé váló könyvét *Scouting for Boys* címmel, amelynek nyomán először Angliában, majd Nyugat-Európa országaiban sorra megjelentek a nagykalapos fiúk első csapatai.

Az alapító tulajdonképpen nem új nevelési rendszert, szervezetet kívánt létrehozni, hanem a *gyerekek és serdülő fiúk iskolán kívüli életét akarta – biztos pszichológiai ismeretük birtokában – koruknak megfelelően megszervezni*. Azt akarta elérni, hogy a gyerekek a maguk életét élhessék, kibontakozó tevékenységvágyukat, fiatal energiáikat pedagógiai közegben kiélhessék, romantikaigényüket kielégíthessék. Így lehetnek majd *igazi felnőttek*, így válhatnak a felnőtt társadalom *teljes értékű* tagjaivá, bárhová kerüljenek.

Baden-Powell nevelési ideálja az *öntevékeny, leleményes ifjú*, aki képes eredményesen, önállóan cselekedni, problémákat megoldani, egyéni véleményt formálni és felelősséggel dönteni. Aki saját erőfeszítései nyomán fejleszti szellemi és testi értékeit, praktikus ügyességét; el tudja viselni a testi és lelki nehézségeket; aki kellő tájékozódóképességgel rendelkezve el tud igazodni a természetben éppen úgy, mint az emberek világában.

Nálunk *1910-ben* jött létre az első cserkészcsapat a budapesti református *Keresztény Ifjúsági Egyesület* keretei között, majd egymás után alakultak a fővárosi katolikus csapatok is: a II. kerületi Rákócziánumban (a mai Rákóczi Gimnáziumban), a Vár oldalában levő katolikus „egyetemi” gimnáziumban, azután a budai ferencesek vezetése alatt álló *Budai Ifjúsági Kongregáció* égisze alatt, Pesten a piarista gimnáziumban, a *Regnum Marianum* lekipásztori központban és másutt.

E hazai csapatok kezdetben teljesen az angol mintát utánozták. Megszervezőik arra törekedtek, hogy az iskolai oktatás-nevelés egyoldalú intellektualizmusát kiegyenlítsék, ridegségét, zártságát feloldják, a serdülő fiúk romantikaigényét, játék- és mozgásszükségletét kielégítsék, s lényegében – ahogyan Baden-Powell megfogalmazta – „a jó állampolgár” (azaz a brit gyarmatbirodalom megbízható polgára) személyiségvonásait a cserkészfiúkban kialakítsák. Eltért ettől az amerikai cserkészideál: céljuk a minden körülmények között önállóan, életrevalóan cselekedni tudó ember megformálása volt. Ugyancsak sajátosan színeződött az igen széles ifjúsági rétegeket megmozgató német cserkészmozgalom: elsősorban a katonaság, fegyelmezett, s a vilmosi német birodalomért fanatikusan áldozatkész felnőttek kinevelését tartották fontosnak.

Milyen legyen a *sajátosan magyar cserkészszemély?* Erre kezdetben, az idegenkedők meggyőzésének időszakában hazai szervezőink nemigen gondoltak. Megfogalmazására csak akkor kerülhetett sor, amikor csapataink megerősödtek, életrevalóságukat bizonyították, illetőleg a cserkészszövetségi szervezeti formák is létrejöttek. *E sajátosan magyar cserkészideál kidolgozása Sík Sándor nevéhez fűződik.*

1915 decemberében a Katolikus Középiskolai Tanáregyesületben előadást tartott *A cserkész nevelő értéke* címmel. Ebben kifejtette: elsősorban azért jelentős a cserkész, mert hazánk aktuális helyzetében a számunkra legfontosabb pedagógiai cél eléréséhez teremt a fiúk számára – életkorukhoz szabott, romantikusan vonzó – életkörülményeket. A legfőbb cél: *a jellemes személyiség kialakítása.* Ehhez teremt a cserkész életszerű közeget, ellentétben az iskolák „katedra-erkölcsstanával”. S ami e pedagógiai hatást tovább fokozza: a cserkészélet *különböző* megnyilvánulásainak megélésén keresztül lehetőséget, illetőleg motivációt, ösztönzést kap minden cserkészfiú, hogy *saját tudatos munkájával* alakítsa ki magában az ideálként kitűzött jellemes személyiséget. „Tagadhatatlan – írja Sík Sándor –, hogy a fiúk a cserkészszemélyt eléggé megértik és a lelkükhöz szólnak találják. Természetesen a 13–14 évesek eleinte kevesebbet, a gyerekek valóbb mozzanatok ragadják meg belőle, de lassan-lassan hozzájönnek a magasabb követelményekhez is.”

Elősegíti ezt az a tény is, hogy a cserkészvezető és a cserkész között *újszerű, bensőséges kapcsolat* létesül, amely ugyancsak különbözik az iskolai merev tanár–diák viszonytól. A mindennapos cserkészélet állandóan erre a legfőbb feladatra, a jellemalakításra irányítja a fiatalok figyelmét; kétségtelen, hogy jelentős részüket ráviszi *a tudatos és rendszeres önnevelésre:* „A fiúkban, még a gyengébbekben is felébreszti az érzéket a komoly dolgok, a jellem kérdései, a magasabb lelki igények iránt”. Csodákat persze a cserkész sem tehet, de mindegyik fiúnak meg tudja mutatni, „hogyan állíthatja bele a lélek legfőbb érdekeinek szolgálatába és hogyan lelkiesítheti át a gyakorlati és köznapi élet legközönségesebb mozzanatait is: a játékot, a sportot, az utcát, a villámot, a kirakatot, a bevásárlást, az ebédet stb.” Ezt a legfőbb célt közelíti meg a fiú, ha életében megvalósítja a cserkész törvényt, ha megtartja fogadalmát; megvalósításának eszközei pedig a próbák és a különpróbák, a különféle cserkészfoglalkozások, a kirándulások, az izgalmas táborozások.

E legfőbb cél- és feladategyüttesbe, *a tudatos önnevelés útján kialakított jellemes személyiség* formálásának folyamatába illeszkedik két, sajátosan magyar pedagógiai vonatkozás.

Sík Sándor úgy látja, hogy a cserkészélet mindennapjaiban jó alkalom nyílik *a társadalmi-szociális nevelésre.* „Hogy mit jelent ez, éppen ma és éppen nálunk, ahol a társadalom minden rétegében oly végtelen sok még a naiv antiszociális kíméletlenség és pogány önzés, azt a nevelők előtt fölösleges fejtegetni.” E társadalmi-szociális pedagógia egyrészt úgy érvényesül, hogy mindegyik cserkészfiú *szoros kapcsolatba kerül a fizikai munkával,* állandóan és rendszeresen fizikai munkát is végez. A cserkészfoglalkozásokon, a kirándulásokon s főként a táborozás idején „a legalacsonyabb rendű munkát végzi mindenki, szegény és gazdag, előkelő és ágrólszakadt egyformán, és egyforma jókedvvel, egyik a másik munkájától serkentve és versenyre szólítva”. A szociális nevelésnek „egyik legszerencsésebb iskolája” a cserkész.

A rendszeres fizikai munkavégzés – véli Sík Sándor – képes megszüntetni, vagy legalább enyhíteni „azt a különösen pesti fiúkban gyakran kifejlődő parvenü-göögöt, amely lenézi a munkát és vele persze a munkást is”. Az itt folyó nevelés eredményeként *a cserkész jelentős lépést tesz „a nemzetfenntartó osztályok és munkájuk megbecsülése felé”.* A munkásosztály és a parasztság meglepően új szemlélete ez a pedagógiában!

De még ennél is többet tehet a cserkész a szociális nevelés terén, *a napi jótett* belső parancsának tudatosításával: „a fiúkat állandóan sürgeti a szeretetből fakadó tettek alkalmainak leleményes keresése. A cserkész nevet így értelmezzük: cserkészd a jótettek alkalmait. A jelszó elsősorban ezt jelenti: légy résen, hol tehetsz jót.”

Természetes, hogy a napi jótettek belső szükséglete különféleképpen érvényesül a fiúknál, „persze hogy sokan nemegyszer elfeledkeznek róla, hogy sokszor kellenlenül végzik, talán huzamosabb ideig is abba hagyják. De az is tény, hogy legtöbbjükben

mégiscsak kifejlődik a segítés érzéke, hogy hozzászoknak a felebarátjuknak való szolgálás gondolatához, hogy nem szégyellnek segíteni máson...”

A másik specifikus magyar cserkészvonást abban látja szerzőnk, hogy a cserkészet *hazafias nevelést* ad. „Az első perctől kezdve úgy állítjuk a fiúk elé az egész cserkészetet, mint hazafiak szent szövetségét, akiknek céljuk igaz, munkás, becsületes magyar polgároká nevelni magukat, legszentebb törekvésük a haza jövődjének nagyságán dolgozni.”

Ekkor már dúlt az első világháború, széles körben hangzott a követelés, hogy az iskolát is, a cserkészetet is a katonai előképzés szolgálatába kell állítani. Sík Sándor erőteljesen tiltakozik ez ellen: „Nekünk nem katonákat kell nevelnünk, még csak nem is elsősorban jó matematikusokat, historikusokat vagy latinfordítókat – bármilyen fontos legyen ez is –, hanem legeslegesősorban jó magyarokat, jó keresztényeket, egész embereket”. Így teljesíthetik a fiúk később, felnőtté válva hazafias kötelezettségeiket, elsősorban békés posztokon, de ha kell, a hadseregben is. A cserkészet tehát *közvetve* adja a legfőbb segítséget a hazafias nevelésnek, „ámikor a föltétlen becsületességet, kötelességteljesítést, az erkölcsi tekintély tiszteletét, a magyar nép megbecsülését, a lelkiismeretes munkát, a tisztaságot, a takarékoságot és a kitartást állítja a fiúk elé követelményképpen”.

De emellett a cserkészet igen alkalmas arra is, hogy *vezető egyéniségeket* neveljen. Megtanulhat mindenki engedelmeskedni is, parancsolni is: a cserkészet napi sodrában fokozatosan alakulhatnak ki a vezetői erények.

A nevelés militarizálását követelőkkel szemben igen határozott Sík Sándor hangja: *beteg a magyar társadalom*, a katonai nevelés ezt csak tovább fokozná. A nevelés militarizálásának követelése „félő, csak arra lesz alkalmas, hogy elterelje a figyelmet az igazi bajokról, az igazi orvoslást sürgető hiányokról, mert ezek nem elsősorban a csataterén mutatkoznak, hanem idehaza, nem annyira a hadseregben, mint a társadalomban; és ezeket nem katonásdival és katonai szakoktatással lehet orvosolni, hanem az öntudatos magyar érzésre, föltétlen becsületességre, kötelességtudásra, figyelemre, szolidaritásra, komoly keresztény életre való neveléssel.” Befejezésül hangsúlyozza: sokféle apró mozzanattól áll a cserkészet, beletartozik ebbe az irányítási használat, a térképjelek, a tájékozódás, a csomózás, az elsősegély és sok minden más a legnagyobb tarkaságban. „A cserkészetben azonban mindez nem önmagáért van, hanem a jellem és az egész ember összhangzatos fejlesztésének magasabb gondolatát szolgálja. És a cserkészetben nem ezek a gyakorlatok teszik a lényegét, hanem éppen az, hogy *egész emberek nevelésére* ad új és szerencsés eszközöket.”

Mi tehát a cserkészpedagógia lényege? Sík Sándor így foglalja össze: „*az értelmi nevelésnek a testi és gyakorlati neveléssel való egységes összhangja, a jellemnevelés föltétlen uralma alatt...*” „És ha valaha, ma van rá égető szükség. Ne feledjük a cserkészjelszót: *Legyünk résen!* A megtépett magyarság egész embereket vár tőlünk.”

Sík Sándor cserkésznevelési koncepciója – amelyet első alkalommal 1915-ben, fenti előadásában fejtett ki – mind egészében, mind részleteiben *modern* – mert a gyermek és az ifjú sok irányú fejlődését lehetővé tevő – *pedagógia*. Nem egy vonatkozásban érződik rajta a reformpedagógia hatása, de a korabeli legjelentősebb hazai pedagógiai elméletek – *Fináczy Ernő* érték-pedagógiája, *Imre Sándor* nemzetnevelés-felfogása – ugyancsak tükröződik benne.

De mi a cserkészet keretében megvalósítandó jellemnevelés konkrét tartalma? *Ki a jellemes ember?* Sík Sándor cserkészpedagógiájának frappáns összefoglalását kapjuk *A piarista cserkész kis kátéja* című, 1915-ben megjelent kiadvány általa írt bevezetésének e néhány sorában:

„... ez a káté gyakorlati célra készült: a legfőbb dolog nincsen benne. Nincs benne, hogyan kell *emberré, igaz, jellemes emberré, egész magyar férfivá* lenni. Adunk erre nektek útmutatást, segítséget bőven örsi órán, csapatösszejevetelen, táborban, beszélgetésekkor – *de magát ezt a nagy önművelő munkát magatoknak kell elvégeznetek*. És ez a legfőbb és legigazibb cserkészmunka.”

Sík Sándor ismertetett előadásában s e rövid előszó-részletben benne van a magyar cserkészpedagógia summája: jellemes ember az, aki *egyéni önfejlesztő, önépítő munkával teljes emberré, jó magyarrá, vagy inkább minél teljesebb emberré, minél jobb magyarrá*

igyekszik magát formálni. Ez a felismerés a forrása a magyar cserkészzet egész történetén át hangoztatott jelszónak: a cserkész legyen *emberebb ember, magyarabb magyar*.

A magyar cserkészideál átfogóbb mint másutt; ugyanakkor jól beleilleszkedett az általános-egyetemes cserkészpedagógiába.

„Magyar cserkészvezetők könyve”

1912 decemberében Sík Sándor ott volt az első Magyar Cserkészszövetség alapítói között, ugyanebben az évben az ő versére készítette el *Turry Peregrin* a cserkészinduló dallamát. Mind a pesti piarista cserkészcsapat élén kifejtett, mind országos vonatkozású tevékenysége igen jelentős az 1910-es években. A Tanácsköztársaság idején – a többi paptanárral együtt – eltiltották a cserkészvezetéstől. 1921–1922-ben az újjáéledő Magyar Cserkészszövetség elnöke. E tisztségében jelentős szerepe volt abban, hogy a hazai cserkészzet nem szakadt szét felekezeti szövetségekre, hanem *a katolikus, a protestáns és az izrealita cserkészcsapatok közös szövetségben egyesültek*. Ez után hosszú ideig részt vett a mozgalom felső vezetésében, pedagógia-felfogása jelentős mértékben meghatározta a cserkésznevelés hazai virágkorát.

1926-ban az első nagyszabású hazai cserkészdemonstráció, a *megyeri nagytábor* parancsnoka, az 1933-i gödöllői cserkész világtáboron, a *Jamboree*-n – Teleki Pál táborparancsnok mellett – helyettes táborparancsnok. 1938 után fokozatosan félreállították, a szövetségi vezetésből kiszorult. A felszabadulás után újra szerepet vállalt a cserkészzet újjáalakításában, egészen annak 1948-ban történt megszüntetéséig.

Sík Sándor széles körű „cserkész irodalmi” tevékenységet fejtett ki. Számos cserkész témájú verset írt, több tanulmányt tett közzé a cserkészpedagógiáról. Legnagyobb hatású cserkészpedagógiai műve kétségtelenül a *Magyar cserkészvezetők könyve*, amely először 1922-ben jelent meg, majd 1925-ben újra kiadták. Az 1934-i kiadás már három kötetesre bővült. E műnek nemcsak a szerkesztője volt Sík Sándor, de benne a cserkészpedagógia elvi és elméleti kifejtését tartalmazó fejezeteket is ő írta.*

A Tanácsköztársaság megdöntése s a Trianon okozta mélypontról való felemelkedésben az új kormányzat közoktatáspolitikája a nevelésnek is fontos szerepet szánt. *A hivatalos magyar közoktatáspolitikája nacionalista, militarista és revansista törekvéseitől azonban erőteljesen különbözött Sík Sándor józan és modern cserkészpedagógiája*. Ezért az 1921-ben újjáalakult cserkészszövetség szabályzatának belügyminiszteri elfogadtatása nem ment könnyen. A hivatalos szervek ugyanis időközben létrehozták a *levantét*, valamint a *Magyar Véderő Egyesületet* (MOVE), e katonai jellegű szervezeteket, s ezekbe kívánták beolvasztani a cserkészteket is. A veszélyt, ha nehezen is, de sikerült elhárítani – ez többek között *Teleki Pál* tekintélyének volt köszönhető –, ugyanakkor az államhatalom hivatalos ifjúsági szervezete, a *levante* a következő évtizedekben mindvégig ellenségesen állt szemben a cserkészettel, készen arra, hogy bekebelezze.

A cserkészzet *magyar modelljén*, amely az 1910-es évek közepén alakult ki, nem volt szükséges változtatni, és *1920 után is aktuális maradt*: „nekünk nem katonákat kell nevelnünk” – olvastuk akkor –, hanem arra kell törekedni, hogy a cserkészfiúk egyéni önfejlesztő munkával magukat minél teljesebb emberré, minél jobb magyarrá – összefoglalva: *jellemes emberré* – formálják. Így tudnak majd felnőtt korukban közreműködni egy, a réginél jobb társadalom felépítésében.

Megváltozott azonban a politikai háttér, ezért a „jellemes ember”, „a teljesebb ember”, „a jobb magyar” korábbi fogalma új elemekkel bővült. Ezt fejtette ki Sík Sándor a *Magyar cserkészvezetők könyvének A magyar cserkészideál* című fejezetében.

Úgy látja, hogy az 1910-es évek elején a hazai cserkészteket *a nemzeti újjászületés vágya* hozta létre. „S míg politikusaink, nemzetgazdászaink, szellemi és irodalmi életünk vezető

* Megjegyezzük, hogy Sík Sándor modern cserkészpedagógiájának bemutatása nélkül nem írható meg a XX. század első fele hazai neveléstudományának története. Sajnálatos, hogy a neveléstörténeti kutatás eddig még nem figyelte fel (még kritikailag sem!) erre a nagyszabású – ugyanakkor önálló – pedagógiaelméletre, amely olyan széles körű termést hozott a nevelés konkrét gyakorlatában.

emberei a kétségbeesés hálójában vergődtek, a fiúkból kitört a tenni vágyó életerő, s kereste az érvényesülés terét.”

Ezt érezték meg „a magyar cserkészmozgalom első óráiban” a fiúk és a vezetők, s ugyanez aktuális most is, a tragikus összeomlás után. A Trianon mélypontját követő újjászületésnek is kettős feltétele van: „Újjá kell születnie minden magyar embernek önmagában mint egyénnek, és újjá kell születnie mindenkinek magyarságában mint az újjászületendő magyar nemzet tagjának”.

A felemelkedés első pedagógiai feltétele tehát: *minél teljesebb embereket* kell nevelni. Lesújtó képet fest Sík Sándor kora magyar társadalmáról. „A mai generációt vagy a legközelebbi múltét – tisztelet a kivételnek! – valami szerencsétlen rokkantság jellemzi: évtizedes politikai és gazdasági kudarcok, folytonosan megújuló letörések, az idegen szellem sorvasztó mérge, rengeteg erkölcsi hajótörés, legvégül az utolsó évtized borzasztó nemzeti és társadalmi katasztrófái: valami történelmi fáradtság bélyegét nyomták rá erre a nemzedékre. A lógó fejek, a csüggedt homlokok, a roskadt gerincek korát éljük” – írja.

Csakis egyetlen reménysugár van ebben a csüggesztő, kietlen szürkességben: ha olyan magyar ifjúság nevelődik, amely gyökeresen különbözik elődeitől, olyan ifjúság, „amely érzi hivatását és érzi erejét, amelynek van hite és lendülete és amely akar is elébe állni a magyar jövő óriási munkájának”. Erre a feladatra nem alkalmasak a fél-emberek, hanem csakis az az ifjúság, amelynek „vannak ideáljai, elvei, meggyőződései, hite, krédója, tizparancsolata; amely tudja, hogy miért él; tudja, hogy van célja és értelme az életnek; amely friss örömmel fekszik neki a munkának, mert szereti és élvezzi azt, s amely mindazt a lelki kincset, amelyet magában verejtékes munkával kialakít, oda tudja adni mindenestül a szegény, rongyolt édesanyának, a magyar hazának.”

S ez az újjászületés másik nevelésbeli alapfeltétele: a cserkészfiúkból *minél jobb magyarokat* kell nevelni. De ki a jó magyar Sík Sándor szerint az 1920-as évek elején? Keserű harag süt ki szerzőnk soraiból: „Ez a másik pont, amelynél csak a lemondás csüggedt keserűségével vagy ökölbe szoruló kézzel tekinthetünk az utolsó évtizedek magyar társadalmára”. Mert miben volt *magyar* ez a társadalom?

Egyik részére éppen az volt a jellemző, hogy *megtagadta magyarságát*, illetőleg nem érdekelte őket sajátos magyar mivoltuk. Sokakat „átjárt a közép-európai nagyvárosi társadalmak nemzetközi sekélyes szelleme és kiölte belőlük a nemzetükhöz, fajtájukhoz való tartozás érzetét; akiken erőt vett a féktelen önzésnek, a mindenáron kíméletlenül előretörő egyéni érvényesülésnek láza és elfogta tekintetüket minden elől, ami nem ezzel az egyéni érvényesüléssel függött össze”. Az egyéni érdek kíméletlen érvényesítésének kapitalista-polgári farkaserkölcsre széles körben divott a magyar társadalomban is.

De a közelmúlt nemzetvesztő magyar társadalmának legnagyobb részét – s éppen ezért a legnagyobb veszélyt jelentő részét – a „magyarkodó” magyarok alkották. Ezek „hangosan és elszántan vallották magukat magyaroknak, de magyarságuk büszke önérzetének zsinóros köpenyegébe burkolózva csodálatos nemtörődomséggel hunytak szemet az őket körülvevő világ problémái előtt”. Ők a „Szép vagy, gyönyörű vagy Magyarország” lázalmában éltek, ugyanakkor „a körülöttük dübörgő magyar föld belső forradalmairól”, „az egyre közeledő földrengésről” sejtelmük sem volt. „Elandalogtak a régi dicsőség édes dallamain, meg a cigánybandák magyar nótáin, és ölbe tett kézzel engedték magukat sodortatni az örvény felé.”

Igy summázza Sík Sándor riasztó körképét: „A XX. század hajnalán fenékgig értük a nemzeti dekadencia mocsarát”. *S milyen új ideált mutat fel ezzel szemben a cserkészlet?*

„Az a magyar – írja Sík Sándor –, aki a mi cserkészszemünk előtt lebeg, mindenekelőtt *tudja, hogy ő magyar*, de magyar nemcsak a születés és az anyanyelv, hanem a magyarsággal való együttérzés jogán. Egynek érzi magát a magyar múlttal, magáénak érzi ennek a nemzetnek minden dicsőségét és minden szenvedését... Szent István, Hunyadi, Zrínyi, Bethlen, Rákóczi, Széchenyi nem pusztá nevek az ő fülében, hanem ideálok, akiket ismer, ért, hódolattal övez és szeretettel vall magáénak, a nagy erkölcsi eszmények az ő alakjában öltenek testet lelke előtt. Egynek nevezi magát a magyar jellemmel, minden nyomorúság, minden megalázás, minden véres ostorcsapás, amelyet ez a szegény ország az utolsó években elszenvedett, ott sajog, ott ég a lelke mélyén... És egynek érzi magát a magyar jövővel is, átérzi azt az iszonyú felelősséget, amely ma minden magyar ember vállára nehezedik.”

Ilyen magyarság-eszményt rajzol a cserkészfűük elé Sík Sándor, követendő ideálként jelöli meg azt a magyart, aki „a nemzeti kétségbeesés és a nemzeti ábrándozás veszedelmes árcai között a realizmus kemény országútján halad”. Sík Sándor gondolatmenetének további csomópontja azonban meglepően új az 1920-as évek elejének hazai gondolatvilágában:

„Ezután sem lehet más a hivatásunk, mint hogy összekötőhid legyünk nyugat és kelet közt, hogy rajtunk át nyújthassa egyik a másiknak, ami benne értékes, és ki tudja, talán rajtunk keresztül kell megtörténnie annak az új szintézisnek, amely megmentheti a süllyedő kultúrát a nyugat pusztulásából diadalmasan megmenekülő keresztény lelkiségnek és a kelet felől ébredező új életerőnek egybeforrásával.”

Az erőszak és a terror tombolása idején, az új Magyarország felépítésének legszélsőségesebb alternatívái között Sík Sándor cserkészpédagógiája az emberség és magyarság *valódi értékeit* kínálta fel. Nem a hivatalos közoktatáspolitikának, annak nem ez kellett, hanem *a magyar ifjúság számára az 1920-as évek elejének vérzivataros időszakában.*

A *Magyar cserkészvezetők könyvé*-nek első és további kiadásaiban még a következő fejezetek származnak Sík Sándor tollából: „*A cserkészvezető*” (alfejezetei: Milyen a jó vezető? A vezető viszonya a cserkészekhez), „*A cserkészlet jellemnevelő munkája*” (alfejezetei: A cserkész-jellemnevelés célja és anyaga, A cserkész-jellemnevelés módszere és eszközei, A fegyelem a cserkészletben).

Egy korszerű, világos vonalvezetésű, a réformpedagógia és a lélektan eredményeit minden vonatkozásban érvényesítő *modern pedagógiai koncepció* áll előttünk e fejezetek együttesében. Pontos és meghatározott a nevelési cél kifejtése, ennek alárendeltek a logikus belső rendszerbe foglalt nevelési eszközök és módszerek, újszerű a nevelő és nevelt különféle viszonyainak árnyalt rajza s a pedagógiai részproblémák differenciált bemutatása (köztük alapvető pedagógiai kérdések, például az egyén önállósága, az alkotókészség, a közösség, a fegyelem, a szexuális nevelés stb. taglalása).**

Végül is Sík Sándor soraiból nem egy elméleti magasságokban lebegő akadémikus katedra-pedagógia körvonalai bontakoznak ki (bár újra hangsúlyozzuk: igen szilárd elvi alapokon áll), hanem *a gyakorlati életre orientált, gyermekekre-ifjúra szabott pedagógia* jut szóhoz. A nevelés mai egyetemes és hazai válságában különösképpen érdemes a tanulmányozásra, illetőleg a teljes feltárára és értékelésre.

(Folytatjuk)

** Külön tanulmányt érdemelne az *a közösségi koncepció*, amely a cserkészpédagógiában központi szerepet játszik. Egyetlen mozzanatra utalunk csupán: az *örs* mint a cserkészközösség alapsejtje, a közösségi élet mikrovilága. A modern csoportlélektan szerint is a 6-8 tagú együttes a legalkalmasabb az intenzív alapszintű közösségi életre, a különféle mellé-, fölé- és alárendeltségi, funkciók kölcsönös gyakorlására. S az ifjúvezető irányítása alatt álló cserkész örs, ez az ideális kisközösség, szervesen kapcsolódott a tágabb közösségek (raj, csapat, szövetség, társadalom) rendszerébe.

